

OSOBNOST A SPOLEČNOST V MODERNÍM JAPONSKÉM ROMÁNE

I.

Román je jedním ze tří sloupů japonského dramy v počátek literárního umění. Jeho počátky sahají do 10. století. Lyrické básnictví začíná 9. stoletím a drama jako nejmladší z nich ve 14. století.

Moderní románová literatura je historickým pokračováním staré tradice, ale liší se od starého románu tím, že převzala svůj esprít také z cizích zemí, z Francie, Anglie, Ruska, Německa a nakonec také ze severní Ameriky. Tím také s lyrickou a dramatem prolomila hranice nacionalismu a opustila dokonce i kontinentální hranice Dalekého Východu. Pluje tak již po 80 let v oceáně světové literatury.

Cizinec je ovšem těžko přístupna, poněvadž je psána řečí, jež se dá těžko zvládnout. Její díla jsou vlastně hlasatelem národa a věrně zpřítomňují skutečnost národního života.

V dnešním společenském zřízení je jen málo oblastí, které zůstaly nedotčeny starou nebo novou ideologií. Literatura sama je právě jedinou z oas, v nichž se odráží čisté světlo této země. Proto se spokojíme v této úvaze rámcem moderní japonské románové literatury, a ujasníme si přehledně problém vývoje v pojetí individuality a společnosti v Japonsku.

Od doby, kdy byla v Japonsku zavedena svoboda veřejného projevu a tisku, od počátku nové éry (1876) až do dneška, vrhá japonská literatura na 40 000 románů a povídek. Vychází hlavně v čtených literárních časopisech, jejich počet podle statistiky z roku 1926 dosáhl čísla 128. Mezi nimi bylo 30 měsíčníků a 10 divadelních časopisů. Tento publikační stroj dtilil produkci asi 200 spisovatelů, kteří tak zápasili o popularitu a o své ideologické směry.

Abychom usnadnili porozumění a mohli nějak toto množství románové produkce charakterisovat, rozdělíme si dobu 80 let na čtyři údobí: 1. Konec starého realismu s feudalistickou ideologií a dekadenci (1867—1894). 2. Nový realismus pod francouzským a ruským vlivem (1895—1911). 3. Rozkvet naturalismu (1912—1926). 4. Rozštěpení v literární směry novoromantismu, novohumanismu, intelektuálního a marxisticko-proletářské literatury.

V prvních 15 letech po státní restauraci mimo několik politických románů stylu »self-made-man« nebo překladů Shakespeara, Beaconsfielda, Scotta, Fénelona a Dumase vznikala pouze díla ve stylu dekadentních románů z předchozí doby. Je to důkazem, že nová doba se dosud nezapamatovala z náhlého převratu a že dosud nepřekonalala překvapení a zmatek. Nová doba se sice začínala novou ideologií, ale ta nesplynula dosud s národem. Jejími nositeli a průkopníky byli noví mužové, většínou z nižších vrstev rytířské šlechty, kteří tvořili novou inteligenci. Zásah byl radikální a vyžadoval důkladné přehodnocení všech hodnot.

»Revoluce nové éry znamenala znovuzrození, jehož zásady se shodovaly s renaissancí v Evropě: svobodou individua a zničením zatežující tradice«, píše kritik Šimicirō Mijášima. »V dějinách světové kultury se sotva kdy vyskytla tak radikální reorganizace všeho životního řádu, společenského systému a lidského svědomí« (Pojednání o literatuře z doby Meidži.) Ideologickými vzory byly zde anglický utilitarismus, francouzská revoluce a německá filosofie státu. Zásadou nové politiky byla demokracie, jež se projevovala ve vládních výnosech a provoláních: »Odstranění feudalistického kastovního systému, zrovnoprávnění mužů a žen, zmezinárodnění všech zvyků a obyčejů, svobodná volba povolání, svoboda víry atd.« Byla překladána díla J. S. Milla, Smilse, J. J. Rousseaua,

Voltairea, Montesquieua a tisk vedl již z demokratických principů kampaň proti vládě. Román si hledal brzy v novém prostředí svůj vlastní směr. Ale teprve po dvaceti letech se ozval nový jasný hlas v literární tvorbě.

II.

Nový realismus vznikl na konci 19. století, když byla Shakespearovým překladatelem profesorem Šōjō Cubouči uveřejněna základní dvousvazková kniha o úkolech a technice nové románové literatury: Sōseu šinzu (Duch románu). Osvobození jednotlivce od feudální nucené morálky, rozbor lidské povahy, popis sexuálního života v boji proti společenskému předstudkům, byly hlavními myšlenkami díla. Jejich psychologie byla však ještě zahalena minulostí a končila buď ve fatalismu nebo v ironisující resignaci.

Teprve pod silným vlivem ruské literatury — Turgeněva, Gončarova a Dostojevského — nabyl japonský román své psychologické hloubky a tím přešel z údobí realismu v naturalismus. Z cizích autorů působili v této době nejvíce Lev Tolstoj, Emil Zola, Maupassant a D'Annunzio.

V obou obdobích dalších čtyřiceti let pozorujeme ve všech významných dílech rychlý vývoj a vzrůst vědomí individuality v japonském životě. Doba Meidži objevila člověka jako volnou bytost. Že však dosud vznášela jen ve vzduchu a že se objevená, se vlastně dosud vznášela jen ve vzduchu a že se zde musí jít teprve do hloubky, to mistři románového umění té doby dosud netušili. Neboť realisté se svým psychologickým rozbořením individua a naturalisté se svým omezeným studiem prostředí bez jasného sociologického zření nemohli rozřešit v celém dosahu ty problémy, které individuum vytvářejí, těsní a z nitra odůvodňují.

V literatuře této doby se zřetelně projevuje stále stoupající obecné sociální tendence. Jedinec byl vytržen z kořenů a společnost se proměnila v mechanickou konstrukci kapitalismu a byrokratického systému. Člověk jako takový osamotněl. Jako důsledek této sociální, hospodářské a individuální nejistoty vznikly jakoby zrcadlením těchto poměrů nové literární školy: novoromantismus, intelektuálníismus, novohumanismus a marxisticko-proletářská literatura. Mohli bychom je charakterisovat také jako subjektivismus (novoromantismus), objektivismus (novointelektualismus) a socialismus (novohumanismus a marxisticko-proletářská literatura).

III.

V novoromantismu hledal jedinec bez základů a uvřezný v samotu své útočiště v dekadenci a nihilismu. Novoromantismus zastával stanovisko »l'art pour l'art« a jeho díla se koupala v extasi hedonismu, satanismu a koketné v mysticismu. Vedoucí spisovatelé jako Tanizaki, Nagai a jiní velebili Oskara Wilda, Edgara Allana Poa, Baudelaira a Paula Verlaina.

Přes tuto negativní stránku zaslouží si japoští spisovatelé té doby pověsti mistři pro svou výrazovou techniku a užasnou schopnost fantasie. Positivně je možno jim přiznati zásluhu o to, že svým objevením nového podivuhodného světa obohatili život jednotlivce po jeho smyslové a citové stránce, tak jak se to zdánilo evropským symbolistům.

Intelektualismus se pohyboval v rámci objektivního zkoumání a dovedl logickou obratností svých námětů s vědomím účelu, ba téměř mechanicky, pobavit nekritické obecnstvo. Jeho řešení problémů končilo téměř schematicky v sarkasmu

nebo v moralisujícím kompromisu. Objektivismus, kterým se tato škola vyznačovala, dvojnásob obohatil individualum: jednák tím, že dějiny zpřítomnil, a pak tím, že neutralisoval životy a osudy jednotlivců v intelektuální sféře, kde štěstí i neštěstí probíhalo v jasném světle objektivitvy. Jako je tomu při moderním vědeckém zařízení všude na světě, znamená to i viderinam osobní odpovědnosti, zvrát osudového zásahu a viderinam téžství mechanismu.

IV.

Zatím co novoromantismus a intelektualismus svými subjektivními a objektivními principy byly konečným stadiem naturalismu, kdy oba směry bloudily mezi uzavřenými stěnami tehdejší společenské konstelace nebo koketovaly se stíny minulosti, zachvátilo mladší spisovatele nové hnutí, které se literárně obracelo proti naturalismu a lečensky vznikl v Japonsku krátce před poslední světovou válkou, který vznikl v Japonsku krátce před poslední světovou válkou, pod vlivem ruského genia Iva Tolstého. Tak jako Tolstoj, chtěl řešiti problémy individuala a společnosti. Při tom stavěl zásady obecné lásky k bližnímu proti individualistickému egoismu, lásky k národu proti imperialismu, nekompromisnosti kapitalismu, defatismu proti militarismu, nekompromisnosti proti současně morálce a náboženství. V čele tohoto hnutí stál Sanaacu Mušakodži pocházející ze staré dvorské šlechty. Vyprávěl v roce 1916 časopis »Tolstojevské studie« a několik let před tím (1910) orgán svého hnutí Širakaba (Bílá bráza). Kolem něho se seskupilo několik významných spisovatelů a básníků. Aby mohli uskutečňovat sociální zásady, založili si na jihu Japonska komunistický organizovanou vesnici podle jménem »Nová vesnice«. Tato nová škola rozbourila zdánlivý klid a pořádek poválečné doby v Japonsku a zachvátila obzvláště intelektuální mládež. Její ozvěna se ozývala dlouho, v plné síle asi do roku 1924.

Její síla byla právě v protikladu k ostatním školám a v podobných situvím stanovisku, s jakým přistupovala k řešení problémů. Byla prostá jakékoliv lživé kompromisnosti a resignace. V proročkém nařčení strhávala přímo k řešení otázek individuala a společnosti.

Ale skutečnost byla satanský mocnější než její idealismus a spletiější než její humanistický světový názor. Neboť její theorie a díla byly kritisovány jako romantické a sentimentální výstrelky nudící se aristokratů a kapitalistické zlaté mládeže. Uprímně řečeno, zasáhla tato kritika jádro hnutí a »Nová vesnice« byla pro »organisační«, ba dokonce »psychologické« obříže rozpuštěna. Přesto, že hnutí bylo poraženo, jak se dalo podle tehdejšího sociálního a ideologického řádu očekávat, postavilo si v duchovním životě moderního Japonska trvalý pomník: pokus smířiti humanistický idealismus s komunistickým.

V.

V údobí 80 let zasloužily se tedy novoromantismus, naturalismus, novoromantismus a intelektualismus o probuzení a prohloubení vědomí individuala. Ale toto jednostranné duchovní hnutí mělo již v sobě důsledky, odívodně logickou dějin a lidskou povahou: indiferenci a dekadenci. Novohumanismus pak se octl v postavení romantického nebo platonického milence, který bral sólovou existenci na vědomí jen ve svých snech, ale nikoliv v reálných souvislostech celku.

Romantické vyjadřovali svým dílem souvíska s trpícím. Marxistické a proletářské umění trpícího člověka přímo zastupuje. Pouze v jednom bodě byly obě skupiny téhož mínění: v přetvoření dosavadního řádu v řád lepší. Proto na rozdíl od realistů, naturalistů a novoromantiků se obě skupiny divaly hlavně do budoucnosti.

Marxisticko-socialistická románová literatura začíná rokem 1904. Tehdy vyšel první román od Maaše Kinošity »Ohnivý sloup«. Napsal ještě romány »Svobodný manžel« (1904), »Duše nebo tělo« (1907), »Žebrák« (1907), »Hřbitov« (1908), a »Práce«. Je pokládán za prvního předchůdce proletářské literatury v Japonsku.

Byla to právě doba, kdy socialismus, který byl sankcionován vládou jako její vlastní ideologie a který se po různých změnách vládního kabinetu proměnil v konservativní liberalismus, dospěl svého vrcholného bodu. Roku 1901, tedy rok před vypuknutím rusko-japonské války, bylo šesti významnými socialisty vyhlášeno založení sociálně demokratické strany s těmito zásadami: odstranění třídních rozdílů, naprosté zrušení branné moci, rozšíření ideje bratrství, postátnění velkého majetku a kapitálu a všech dopravních prostředků, zrovnoprávnění vlastnictví a práva.

Strana byla téhož roku zakázána, ale hnutí šlo svou cestou pod tlakem oficiální politiky dále, až v prudkém vzestupu dosáhlo svého rozkvětu v desetiletí 1920—1930.

Socialistická literatura, která až dosud stála jen na vedlejších koleji, nabyla své skutečné formy a její spisovatelé se probíhávali otevřené za proletářské umělce. »Povstali jako literáři proletariátu celého světa v odporu k romantice. Literárně vytkli si úkol překonati v revolučním umění všechny subjektivní romantismy jako expresionismus, futurismus atd. Absolutní realismus s marxistickou historickou dialektikou posiloval jejich bojové postavení proti omezenému realismu buržoaznímu.« (Seičirō Kacumoto, časopis Bungei, č. 1., 1935)

V tomtéž časopise píše jiný literární kritik: »Je faktem, že všeobecně nazíráni proletářských spisovatelů z literatury romantického období prodělalo cestu od oslavování dělnického heroismu k filozofické, hospodářské a politické rozvaze.« Ale japonská proletářská spisovatelé podléhali právě v této době silné kontrole vládní politiky a mnozí z nich se stali t. zv. spisovatelé »na zapřenou«, když na čas ustoupili z politického pole a prchali do neutrální sféry L'art pour l'artismu. Zaslouží proto výtky anachronismu.

Japonská románová literatura, která jako její soudružky po celém světě ve svých učednických letech, plných utrpení, až do dneška nashromáždila bolestné, ale při tom velmi posilivní zkušenosti, si nyní vybojuje své místo mezi hlavními proudy literárního a duchovního světa v Japonsku, aby především v sobě samé ve spojení realismu a romantismu vystupňovala svou uměleckou hodnotu a aby mohla učiniti zadost požadavku nového sociálního nazíráni.

Poznali jsme v této úvaze, že dnes převládají v Japonsku tři hlavní směry románové literatury, v nichž se zároveň zrcadlí duchovní a sociální proudění a které formují nazíráni na osobnost a společnost v japonském lidu: novoromantismus, intelektualismus a marxisticko-proletářské umění.

Končíme své pojednání citatem: »Je pro nás velkým problémem, chybí-li nám životní ideál. To je v literatuře proletářského spisovatele to nejdůležitější, neboť jest uměním, které chce proniknout duši lidu a zároveň být jeho věrným druhem. Nemá-li takového životního ideálu, který všechny lidi k sobě poutá, musí lidská společnost právě tím trpět pod řetězem, který lidi nelibostně k sobě váže. Proto musí mít tuto umělcí srdce, které je naplněno nesmírnou láskou. Avšak ideál nemusí být vždycky oděn ve slova, neboť je tak výsň lehce nebezpečí abstrakce.« (Šimicirō Mijajšima, 12. díleek Traiso Bungaku, str. 335—336.)

Tato slova literárního kritika platila významnému proletářskému spisovatelci Maedagawovi, ale s daleko větším důrazem platí vlastně realismům, naturalismům, novoromantikům a intelektualistům.

N
Á

Má
znány
Afriice
vyprávě

Bylo
Adrár,
uprostře
do laby
ného a
před tis

Hlec
obchod
čující d
severně
kolem
zamříž
zahrad
uzavře

Je z
či ope
hradůn
tarasen
kromě
rohový
anglicl
nikam
jiný dd
rodliny
a je v
koliv
Ště
tři me
ženou
ného
šustob
co si
jmén
Hlas :